

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНФОРМИРАНОСТТА НА СТУДЕНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТИТЕ „РЕНТГЕНОВ ЛАБОРАНТ“ И „ЗЪБОТЕХНИК“ ПО ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ СЪС СПЕЦИФИКАТА НА РАБОТА И ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ

Петранка Гагова, Мила Московска, Ива Николова, Адриана Георгиева,
Камелия Богданова

Медицински университет, Медицински колеж „Й. Филаретова“ – София

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE AWARENESS OF STUDENTS FROM THE X-RAY TECHNICIAN AND DENTAL TECHNICIAN PROGRAMS ON ISSUES RELATED TO THE SPECIFICS OF THE WORK AND THE PROFESSIONAL RISK

Petranca Gagova, Mila Moskova, Iva Nikolova, Adriana Georgieva,
Kamelia Bogdanova

Medical College „Y. Filaretova“, Medical University – Sofia

РЕЗЮМЕ

Всеки човек в един момент от своя живот трябва да направи своя избор за това каква ще е неговата професия. За да бъде мотивиран изборът му, той трябва да е информиран и да познава естеството на работата, с която ще се заеме. Студентите от специалностите „Рентгенов лаборант“ и „Зъботехник“ попадат в специфична работна среда. Тези професии изискват определени професионални качества и компетентност от упражняващите я. Целта е да се проучи информираността на новоприетите студенти относно начина на избор на професия, спецификата на работата и имат ли представа за наличието на професионални вредности. Използвани са документален, социологически и статистически метод. Проведена е собствена анонимна анкета сред новопостъпили студенти в специалностите „Рентгенов лаборант“ и „Зъботехник“ на Медицински колеж „Й. Филаретова“ – София. Проучването показва, че резултатите от отговорите на респондентите от двете сравнявани групи са близки като количествени показатели. Наблюдава се съществено различие при отговорите относно информираността по повод спецификата на работа, където 83% от рентгеновите лаборанти отговарят положително, а само 34% от зъботехниците дават отговор „да“. На базата на сравнителния анализ на получе-

ABSTRACT

Everyone should make his or her own choice about what their profession will be at some point in life. To motivate this choice, he or she should be informed about the nature of that profession. The students from the X-ray Technician and Dental Technician programs enter a specific working environment. Each of these professions requires certain professional qualities and competences from the practitioners. The aim of this paper is to study the information that new students have about how to choose a profession, the specifics of the job and whether there is professional risk. Documentary, sociological and statistical methods have been used. An anonymous poll among the new students in the the X-ray Technician and Dental Technician programs at Medical College „J. Filaretova“ - Sofia was conducted. The study showed that the results obtained from responses by students from both compared groups were similar as quantitative indicators. There is a significant difference in the responses due to the specifics of the work. Of all participants, 83% X-ray Technicians and only 34% of Dental Technicians responded positively. Based on the comparative analysis of the results obtained, conclusions were drawn. The vast majority of both groups have made an independent choice of profession, information concerning the profession has been received from family and friends, the leading motivation for choosing the profession was the possibility of professional realization. The majori-

ните резултати са направени изводи. И от двете изследвани групи по-голяма част е направила самостоятелен избор на професията си; информация за професията са получили от семейството и приятелите си; водеща мотивация за избор на професията е възможността за професионална реализация. По-голяма част от изследваните твърдят, че са запознати с професионалните вредности, но се установява, че малко са анкетираните, които ги изброяват вярно. За да се промени това, е необходимо да има по-пълна и достъпна информация на сайта на висшето училище.

Ключови думи: специфика, информираност, студент, рентгенов лаборант, зъботехник

ty of those surveyed said that they are aware of the professional risk, but there were only a few respondents who could list them correctly. In order to change this, it is necessary to share more complete and accessible information on the site of the Medical College.

Keywords: specificity, information, student, X-ray Technician, Dental Technician

ВЪВЕДЕНИЕ

Всеки човек в един момент от своя живот трябва да направи своя правилен избор, за това каква ще е неговата професия. За да бъде мотивиран избора му, той трябва да е информиран и да познава естеството на работата, с която ще се занимава. Ежегодно в Медицински колеж «Йорданка Филаретова» - София кандидатстват стотици желаещи, избрали специалност „Зъботехника“, „Рентгенов лаборант“ или друга от наличните медицински специалности, за своя бъдеща професия. Всяка от тези професии изисква определени професионални качества и компетентност от упражняващите я. Студентите от тези специалности обаче попадат в определена работна среда, която е специфична. Но познават ли в детайли професиите, запознати ли са с естеството на работата, наясно ли са със спецификата и евентуалните вредности, които присъстват в ежедневната работа? Това са въпроси, на които ще потърсим отговорите, за да разберем до колко реалността на професията отговаря на очакванията на хората, които са я избрали. От нашите лични наблюдения можем да направим предположение, че по-голяма част от студентите в първи курс нямат реална представа, както за предстоящото си обучение, така и за спецификата на работата и не са запознати с професионалните вредности характерни за практика. Проучваме мнението на студенти първи курс в специалностите „Рентгенов лаборант“ и „Зъботехник“ поради техните по специфични особености, които не винаги са известни на избраните ги студенти.

ЦЕЛ

Сравняване на получените резултати за информираността на новоприетите студенти относно начина на избор на професията, спецификата на работата и наличието на професионални вредности.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

1. Документален метод – проучена е литература съдържаща информация специфична за изследваните професии.
2. Анкетен метод - социологическо проучване чрез собствена индивидуална анонимна анкета.
3. Статистически метод - Получените резултати са обработени с Microsoft Excel Office 2003 и графично представени чрез таблици и диаграми.

Обект на изследването са 77 студенти – зъботехници и рентгенови лаборанти от I-ви курс на МК „Й. Филаретова“ - София.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Проучването е проведено през 2015 година. Анкетирани са 30 студента от специалност „Рентгенов лаборант“ и 47 студенти от специалност „Зъботехника“, от I-ви курс, от МУ, МК „Й. Филаретова“ – София. Разпределението по пол е представено в таблица 1.

63% от рентгеновите лаборанти и 62% от зъботехниците са жени. И в двете специалности, жените имат превес над мъжете, което може да се обясни с по-големия брой кандидати от женски пол в медицинските училища.

Таблица 1. Разпределение на анкетираните по пол.

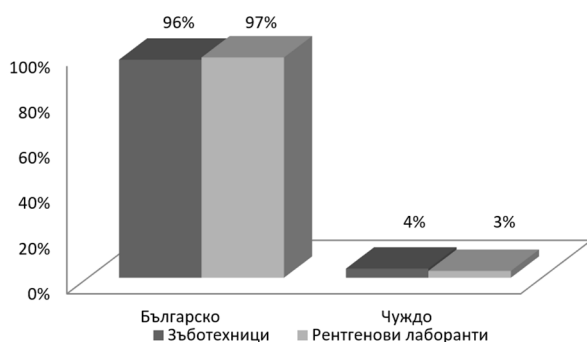
Пол	Зъботехници	Рентгенови лаборанти
Жени	62%	63%
Мъже	38%	37%

Възрастовото разпределение на анкетираните, което е представено в Таблица 2. показва, че по-голяма част от студентите, 86% в специалност „Зъботехник“ са до 30 годишна възраст. Само 14% са на възраст между 31 до 40 години, докато в другата специалност, 60% от анкетираните попадат във възрастовата група до 30 години, 27% попадат в групата между 31- 40 години и 13% над 40 год. Възрастовото разпределение показва, че има кандидат-студенти, които са на по-зряла възраст, което ни кара да смятаме, че са хора направили мотивиран избор за придобиване на професия, от позиция на опита, които са натрупали през годините живот.

Таблица 2. Възрастово разпределение

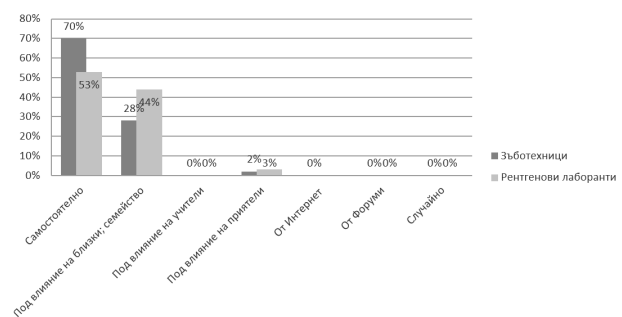
Възраст	Зъботехници	Рентгенови лаборанти
до 20г.	62%	50%
от 21г. до 30г.	24%	10%
от 31г. до 40г.	14%	27%
над 40г.	0%	13%

В МК – София има възможност да се обучават и чуждестранни студенти, но за съжаление в изследваните специалности, в I-ви курс, през годината в която е извършено изследването, има съответно двама в специалността „Зъботехника“ и един в специалността „Рентгенов лаборант“. Процентно разпределението е представено на Фиг. 1.

Фиг. 1. Гражданство на студентите

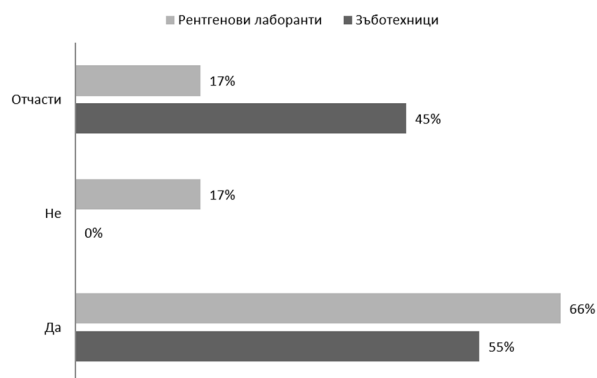
Мотивацията при избора на професията е много важен фактор за професионалното развитие и реализацията, на хората предприели това обучение. Самостоятелният избор на професия, предполага по-сериозно отношение към обучението по дадената специалност, по-висока мотивация за усвояване на практическите умения и навици, както и по-голям интерес към всичко свързано с професията. На въпроса „Как избрахте специалността си?“ 53% от рентгеновите лаборанти отговарят, че самостоятелно са пожелали да кандидатстват в избраната от тях специалност, 43% под влияние на близки и семейство и само 3% под влияние на приятели. 70% от зъботехниците са със самостоятелен избор, 28% под влияние на близки или семейство и 2% под влияние на приятели. И при двете сравнявани групи прави впечатление, че основни фактори за избор на професиите са личното желание или под влияние на близките, докато приятелите влияят в много малък процент за тази важна стъпка в живота на анкетираните. Останалите причини, които сме изброили в анкетата като влияние на учителите, интернет, форуми или случайно не са посочени от нашите респонденти. Това показва, че и в двете специалности няма случайно попаднал кандидат. Хубаво би било обаче професионалната ориентация да идва и от училището. От учителите, които познават личностните качества на своите ученици и могат да ги насочат към подходящата за тях медицинска професия. През последните години се наблюдава тенденция за намаляване на кандидатите поради демографските проблеми на страната, за това в училищата, интернет пространството и на различни форуми, трябва да са представят тези хуманни професии и да бъдат насърчавани подходящите младежи към избора на някоя от тях (Фиг. 2).

Фиг. 2. Как е направен избора на професията?

На въпроса „Имахте ли предварителната информация относно професионалната си ориентация?“, 66% от лаборантите и 55% зъботехници-

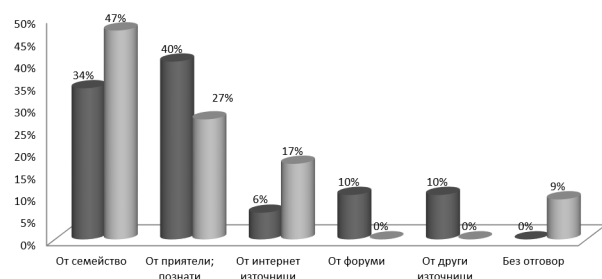
те имат представа за професията, която са избрали, 17% от лаборантите отговарят с „Не“, а 45% от зъботехниците и 17% от рентгеновите лаборанти отговарят с „Отчасти“. По-високият процент на добре познаващите и информирани за трудността на медицинските професиите, би бил предпоставка за по-малко отпаднали студенти поради незнанието на това какви ще са особеностите, изискванията и степента на трудност за придобиване на дадените професии (Фиг. 3).

Фиг. 3. Предварителна информация за професията, която са избрали.

Проучването на това от къде имат по-подробна информация за професията показва най-високи проценти при рентгеновите лаборанти 47% от семейството, следвано с 27% от приятели и 17% от интернет източници. Разпределението на отговорите при зъботехниците се различава от това на лаборантите. 34% са от семейството, 40% от приятели, 6% от интернет източници, 10% от други източници и 10% са без отговор.

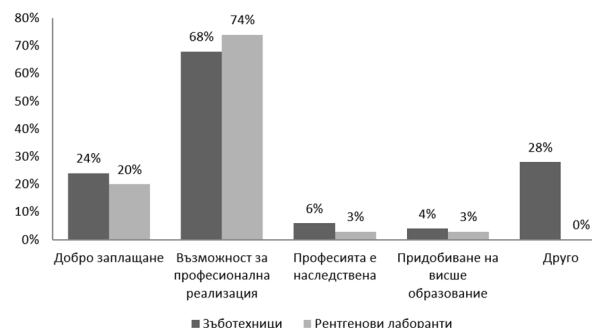
Фиг. 4 показва, че след като са направили избора на професията си, дали самостоятелно, дали под влиянието на семейството и близки си нашите респонденти са потърсили по-подробна информация и от други места.

Фиг. 4. Източници за информация за професията.

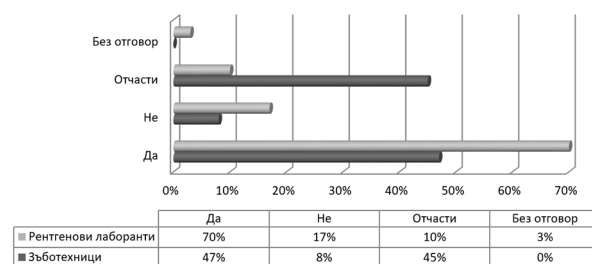
Избора на професия е важен, но и мотивите за този избор също. Най-голяма част от анкетираниите и от двете групи посочват като водещо

при избора им на професията възможността за професионална реализация в страната и чужбина, 68% от зъботехниците и 74% от лаборантите, следвана от добро заплащане, наследственост и придобиване на висше образование, което в проценти е представено на Фиг. 5.

Фиг. 5. Водещ мотив при избора на професията.

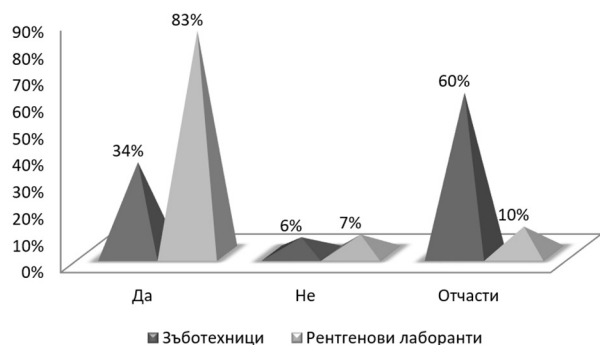
По-голям процент от рентгеновите лаборанти - 70%, заявяват, че имат яснота за това какво им предстои да учат, докато при зъботехниците този процент е 47%. 17% от лаборантите и 8% от зъботехниците не знаят нищо за предстоящото им обучение, а 10% от рентгеновите лаборанти и 45% от зъботехниците отговарят с „Отчасти“. От личния ни опит на преподавателите студенти в медицински колеж можем да твърдим, че повече от кандидатите не знаят какво ще изучават, за да придобият съответната професия, а понякога това е проблем за обучаваните. Предварителното запознаване на студентите с дисциплините, които ще изучават би ги подготвило психологически и ще даде сигурност и увереност у тях при придобиване на знания и умения за професията.

Фиг. 6. Яснота по въпроса за предстоящото обучение.

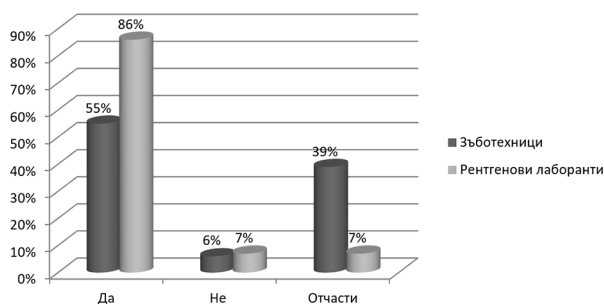
На въпроса „Наясно ли сте със спецификата на работата?“ 83% от студентите рентгенови лаборанти отговарят с „Да“, докато само 34% от зъботехниците дават този отговор. 10% от първите отговарят с „Отчасти“, а цели 60% от зъботехниците са на това мнение. Останалите проценти са дадени за отговора „Не“. По отношение на за

познатостта със спецификата на работата зъботехниците показват съществено по-нисък процент на запознатост от рентгеновите лаборанти. Графично процентното отношение е представено на Фиг. 7

Фиг. 7. Познава ли се спецификата на работата?

Чрез проучването установихме, че голяма част от анкетираните рентгенови лаборанти - 86% са били запознати при избора на професията си с професионалните вредности, докато само 55% от зъботехниците са били наясно по този въпрос. 7% от лаборантите и 6% от зъботехниците не са знаели за професионалните вредности. Съществена е разликата в процентното разпределение в третия отговор „Отчасти“ 7% за лаборанти и 39% за зъботехници. Това не ни изненадва, тъй като за професията на рентгеновите лаборанти е общоизвестно, че има лъчево натоварване и че се работи във вредна среда, но за зъботехниката повече от хората не са запознати с наличните вредности, а и при последната има такива. Фиг. 8

Фиг. 8. Познават ли се професионалните вредности на двете професии?

ИЗВОДИ

От направеното проучване сред новоприетите студенти в две от специалностите на МК – София можем да направим следните изводи:

1. В двете специалности преобладават жените;
2. Възрастовата структура за двете изследвани групи е разнородна;

3. Процентът на чужди студенти в двете специалности за изследваната година е изключително нисък;
4. Изборът на професията е предимно самостоятелен или с помощта на семейство и близки;
5. Над 50% и от двете специалности респондентите имат предварителна информация за професията, която са избрали от различни източници - от семейство, приятели, интернет или от други;
6. Да се повиши информираността за предстоящото обучение на студентите, тъй като 70% от изследваните рентгенови лаборанти и само 47% от студентите зъботехници имат представа за него.
7. От изследването става ясно, че по-голяма част от рентгеновите лаборанти имат представа за спецификата на работа и вредностите свързани с нея, докато при изследваните зъботехници преобладаващото мнение е, че отчасти са запознати с тях.
8. По-голяма част от изследваните твърдят, че са запознати с професионалните вредности, но се установява, че малко са анкетираните, които ги изброяват вярно.

ПРЕПОРЪКИ

1. Да се популяризират в училищата, интернет пространството и други форуми, медицинските професии и възможностите за реализация след завършването им.
2. Да се дава предварително информация за спецификите на всяка от специалностите в медицинските колежи, за да се направи мотивиран избор на професия.
3. Да се запознаят кандидатите подробно с предстоящата им дейност и наличните професионални вредности, за да не се стига до отпадане от обучението поради възникнали на по-късен етап притеснения у обучаващите се избрали дадената професия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За постигане по-добри резултати е необходимо да има по-пълна и достъпна информация на сайта на висшето училище, както и разработване на наръчници за кандидат-студенти, разглеждащи спецификата на отделните професии и специфичните учебни дисциплини.

По този начин се надяваме да помогнем на кандидатстващите студенти да изберат най-подходящата за тях професия, която да им носи удовлетворение и радост.

ЛИТЕРАТУРА

1. Банкова К., П. Цветкова, Н. Петрова, Е. Георгиева, Н. Бонинска – „Радиоактивност”, 9-10 Май, Пловдив, 2012 г., Сборник доклади от Юбилейна научна сесия „ 70 г. Медицински колеж – Пловдив - традиции и бъдеще”, ISSN 978-954-9549-68-3, стр. 27-30
2. Бонинска Н., Р. Петкова, П. Гагова – „Прочуване мотивацията за избор на професия „Рентгенов лаборант” в МК”И. Филаретова” – София”. Сборник доклади от ХI-та национална научна сесия за студенти и преподаватели, изд. център МУ, Плевен, 2013 г.; ISBN 978-954-756-122-9, стр.21;
3. Ковачев Й., Мотивация за обучение от специалност „Зъботехник“, 24-та Научно-технологична сесия Контакт 2009, С, 30 октомври 2009 г.;
4. Лалова Д., Н. Бонинска, В. Ковачева, Б. Русева, Б. Бончева – „Професионалният стрес в професията на рентгеновия лаборант”, сп. „Превантивна медицина”, бр. 2/2012 г.
5. Лапкинов М., Н. Яковлева, Мотивация учебной деятельности и успешность обучения студентов вузов, сп. „Психологический журнал“, 1996, кн. 4., стр.134-141;
6. Милчева Хр., Етико-деонтологични аспекти на обучението, Ст. Загора, 2007, изд. „Кота“, 96 с.;
7. Попов Т., и кол., Педагогика, Втора част: Теория на обучението. Дидактика, С, 2005, изд. „Типографика“ ООД;
8. Сурчева Ж., Мотивация за избор на специалността „Медицина“ или „Стоматология“ и планове за бъдеща професионална реализация, п. „Социална медицина“, 1991, стр. 6-9.
9. Трендафилова Н., М. Кумчева, Н. Бонинска, В. Грудева – „Биологично действие на йонизиращото лъчение върху кожата”, 9-10 Май, Пловдив, 2012 г., Сборник доклади от Юбилейна научна сесия „ 70 г. Медицински колеж – Пловдив - традиции и бъдеще”, ISSN 978-954-9549-68-3, стр. 47-51.